

עיונים לראש השנה עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

עשרת ימי תשובה

הרב שאולי גרינפלד

"שנצטוונו לשמוע קול שופר ביום האחד בתשרי, והוא אָמַר ו עליו³: 'יום תרועה יהיה לכם'."

הרי שבמצוות השופר, רמזה לנו התורה את מהותו של היום. מה המשמעות של תקיעת שופר? כתב הרב ישראל הס זצ"ל, בספרו יום יום חג⁴:

"תוכן קדושת יום זה הוא מלכות. זה ענין היום, ולא הדין הפרטי של כל באי עולם. הלא דבר הוא! מצות היום היחידה בתורה המיוחדת ליום זה היא תקיעת שופר, כי בהכתרת מלך בשר ודם נוהגים להריע בשופרות."

הרב ישראל הס, רואה בתקיעת השופר את טקס המלכת מלכו של עולם. ומכיון ששמיעת קול השופר היא מצוות היום, הרי שמהותו של יום ראש השנה הוא המלכת ה'. האם הדברים מתיישבים עם דברי הרמב"ם, שלכאורה רואה בשופר עניין אחר - צפירת-התראה הקוראת לנו לשוב בתשובה ולהיטיב את מעשינו?

ראש ישיבת מרכז הרב, הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל, לימד באחת משיחותיו לחודש אלול⁵, את עניינו של חטא העגל, והתיקון המתבקש בעקבותיו:

"עם מתן הלוחות הראשונים אמרו⁶: 'עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו', הלכו לחפש להם מִשָּׁאוֹת נפש אשר ינחום. לא הלכו לחפש את עצמם, לא חשבו לתקן את עצמם, אלא הלכו לחפש אלהים. הם לעצמם היו שלמים בתכלית, דרישות כלפיהם עצמם לא הרגישו. ונוצר להם האלהים במתקונת שלמותם הם - 'שור אוכל עשב', שור היודע

כתב הרמב"ם בהלכות תשובה¹:

"אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר: עורו עורו ישנים משנתכם, והקיצו נרדמים מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. אֵלוֹ השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל - הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה.

לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב, חָטָא חָטָא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה, עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה, שנאמר: 'וצדיק יסוד עולם' זה שְׂצִדָּק עצמו הכריע את כל העולם והצילו.

ומפני עניין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יָתֵר מכל השנה, ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ודברי כיבושין עד שְׁאֵאוֹר היום⁷.

המצוה היחידה שנתנה התורה לראש השנה, מְעַבֵּר למצוות השביתה ממלאכה שישנה בראש השנה כמו בכל יום טוב, היא המצווה לשמוע קול שופר. וכפי שכתב הרמב"ם בספר המצוות²:

במדבר כ"ט, א.

עמ' 185.

שיח שאול לימים הנוראים עמ' כ"ט.

שמות ל"ב, א.

תהילים ק"ו, י"ט - כ: "יַעֲשֵׂה עֵגֶל בְּחֵרֵב וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ

לְמַסְכָּה, וַיִּמְרוּ אֶת כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכָל עֵשֶׂב."

1 ג, ד.

2 מצוות עשה ק"ע, עמ' קל"ו במהדורת הגאון מהר"י

קאפח.

רבו, והתייצב לתפילות הימים הנוראים כשהוא לבוש בבגדי עסקים. שאל אותו הרבי: מה קרה, היכן הלבוש החסידי שלך? ענה החסיד, שהרגיש שאין הוא יכול עוד לעשות הצגות וזיופים, ולכן הגיע בבגדי האמיתיים. ענה לו הרבי: האמת היא להיפך – כשאתה מגיע אלי אם הלבוש החסידי – אתה נמצא בהופעה אמיתית שלך, ובשאר השנה, אתה מסתובב עם תחפושת של איש עסקים... והרי שזהו העניין שבעשרת הימים האלו מרבים בצדקה ובמעשים טובים יותר מכל השנה! בכל השנה אנו חיים בהצגה, בתחפושת. לפחות בימים אלו אנו מנסים להיות אמיתיים.

הגמרא במסכת ראש השנה¹¹, מבררת את עניינם של עשרת ימי תשובה:

"אמר רבי כרספדאי אמר רבי יוחנן: שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים - תלוין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים. זכו - נכתבין לחיים, לא זכו - נכתבין למיתה".

הרי שימים אלו, נועדו בכדי לאפשר לבינונים לחזור בתשובה, ולהיחתם עם הצדיקים. שואל על כך הריטב"א: הרי אחת מי"ג מידותיו של הקדוש ברוך הוא היא 'רב חסד', ופירושה – מטה כלפי חסד, שאם לאדם יש שוויון בין הזכויות לחובות, הקדוש ברוך הוא מטה אותו לזכות. ואם כך, שואל הריטב"א, בשביל מה בכלל צריך את עשרת ימי תשובה, הרי הבינונים ממילא יחשבו לצדיקים! עונה הריטב"א: רב חסד מטה כלפי חסד, הוא בדין האחרון, אבל בראש השנה חייבים לצאת צדיקים. וביאר מרן הגר"א שפירא, שזהו הלימוד מעשרת ימי תשובה: הקדוש ברוך הוא לא רוצה שנהיה בינונים! ולכן כתב הרמב"ם להרבות בתשובה ובמעשים טובים, בכדי שנהיה צדיקים.

שנה טובה, כתיבה וחתימה טובה!

לאכול ולנגח. וכאן באה הדרישה: 'פסל לך'⁸! אין לך בן אדם ליצור לך אלהים, אין לך לחפש תורות חדשות, פסול לך רק את לחותיך, פסול לך את לבך, פסול מהאבן לב בשר, יהא הלב לוח הניתן לכתיבה, המוכשר לקלוט, ואז היה בטוח כי מכתב האלקים יכתב עליו, ודבר האלקים תשמענה אזניך. אל לך ליצור אלהים, רק אלילים יהא מעשה ידיך, אבל לך ליצור את האדם, גלה את האדם שבקרברך, כאשר יגלה הפסל את הפסל מהגולם האבני, ומכאן היתה ההצלחה".

החזרה בתשובה, פסילת לוחות הלב, היא ההמלכה האמיתית של הקדוש ברוך הוא על עצמינו. ככל שכל אחד מאיתנו יעמיק ויחזק את ההמלכה של ה' על עצמו, נגיע מוכנים יותר לתפילה: 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך'.

יום ההמלכה של ה', הוא גם יום הדין. כאשר לאחריו, בחתימת עשרת ימי תשובה, מגיע יום הכיפורים. הרמב"ם האריך לתאר כיצד צריכה להיות הנהגתנו בימים אלו: 'נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים **יתר מכל השנה**'. וכאן יש מקום לשאול: מה עניין שיש בכך? וכי אנחנו עושים הצגה לפני הכרעת הדין, ולאחר מכן 'חוזרים לשגרה'? וכי אנחנו כגונבים דעת המקום, חס וחלילה?

בספר חסידות בפשיטות⁹ הסביר את הדברים, על פי דברי מרן הראי"ה קוק זצ"ל, בספרו אורות התשובה¹⁰:

"כששוכחים את מהות הנשמה העצמית כשמסיחים דיעה מלהסתכל בתוכיות החיים הפנימיים של עצמו - הכל נעשה מעורבב ומספק. **והתשובה הראשית**, שהיא מאירה את המחשכים מיד, היא **שישוב האדם אל עצמו**, אל שורש נשמתו **ומיד ישוב אל האלוקים**".

האדם הוא טוב, בקרבו פנימה הוא חפץ בקרבת אלוקים. אלא שחיי השגרה על תביעותיהם השונות, משכיחים מהאדם את רצונו האמיתי. עשרת ימי תשובה מאפשרים לנו, לפחות למספר ימים, להיות 'אנחנו' באמת, לחיות לפי הרצון הפנימי והאמיתי שלנו.

מעשה בחסיד אחד, שהיה מגיע אל הרבי שלו לימים נוראים. כיון שעסקיו של אותו חסיד היו עם הגויים, היה מתהלך בחליפה אופנתית, המתאימה לאיש עסקים. ורק בעת שהיה נוסע אל הרבי, היה מוציא מהארון את חליפת החסיד. שנה אחת החליט החסיד שאין הוא יכול לעשות שקר בפני

8 שמות ל"ד, א.

9 עמ' 119 - 120.

10 ט"ו, י.